

Xosé Manuel Sánchez Rei

LINGUA GALEGA
E VARIACIÓN DIALECTAL

EDICIÓNS LAIOVENTO

2011

© Xosé Manuel Sánchez Rei
© 2011, Edicións Laiovento, S.L.
Apdo. 43 / Bertamiráns / 15220 Ames / Galiza / U.E.
Teléfono: + 34 981 887570
Correo electrónico: laiovento@laiovento.com
Local na Rede: //www.laiovento.com

I.S.B.N.:978-84-8487-208-5
Depósito Legal: C 1970-2011

Impreso por Gráficas Sementeira, S.A. / Noia / Galiza
Impreso en papel ecolóxico

Este libro non poderá ser reproducido, nin total
nin parcialmente, calquera que for o medio empregado,
sen o permiso previo do editor. Reservados todos os dereitos.

Principais abreviaturas non literarias que aparecen no texto.....	9
Abreviaturas dos atlas lingüísticos citados.....	11
Símbolos fonéticos.....	12
Índice das figuras, cadros e mapas que aparecen no texto.....	15
Limiar.....	19
Capítulo 1. A variación lingüística.....	27
1.1. Perspectivas sobre os tipos de variacionismo.....	27
1.1.1. O factor cronolóxico.....	32
1.1.2. Os factores xeográficos.....	37
1.1.3. O factor contextual.....	43
1.1.4. O factor estrático e o profesional.....	52
1.1.5. O factor xénero (ou sexo).....	62
1.1.6. O factor idade.....	69
1.1.7. O factor étnico-cultural.....	76
1.1.8. O factor da individualidade.....	89
1.1.9. Outros factores.....	92
1.2. Interlocución entre factores.....	95
1.3. Orixe e límites da variación.....	103
1.3.1. A interacción persoal e a teoría das ondas.....	104
1.3.2. A difusión lexical.....	108
1.3.3. Factores internos e factores externos.....	110
1.3.4. A escola e a estandarización como freos á variación.....	120
1.4. Variatio humana est.....	130
Capítulo 2. Lingua e dialecto.....	145
2.1. Denominacións (nin sempre neutras), preferencias nominais e xuízos de valor.....	147
2.2. A distinción entre lingua e dialecto: máis unha vez sobre a cuestión.....	177
2.2.1. A proposta de Bell e a súa adecuación ao universo das linguas.....	181

2.2.2. O principio da intelixibilidade mutua.....	186	4.3.3. Dialectalismos fonolóxicos	415
2.2.3. O principio da intelixibilidade mutua e a existencia de continuos rexionais e sociais	193	4.3.4. Dialectalismos morfolóxicos.....	416
2.2.4. Autonomía e heteronomía.....	204	4.3.5. Dialectalismos sintácticos.....	424
2.3. Recapitulacións finais.....	209	4.3.6. Dialectalismos lexicais	439
2.4. A consideración do galego no momento da súa (re)emerxencia no século XIX: lingua, idioma, dialecto, fala.....	213	4.3.7. Dialectalismos semánticos	447
Capítulo 3. A dialectoloxía	229	4.3.8. E os dialectalismos pragmático-textuais?	451
3.1. Introducción: definición e orientacións na dialectoloxía	229	4.3.9. Recapitulando: cal a importancia das tipoloxías de dialectalismos desde unha perspectiva gramatical?	456
3.2. Cuestións de método	252	4.4. Incidencia, sistematicidade e transcendencia do fenómeno dialectal	458
3.2.1. A obtención de datos: inquéritos e gravacións... 253		Capítulo 5. Dialectoloxía, filoloxía e lingüística	465
3.2.2. Quen fai o traballo de campo	267	5.1. Dialectoloxía e lingüística histórica	466
3.2.3. A selección de informantes: primeira achega.....	272	5.2. Dialectoloxía e onomástica	475
3.2.4. A selección de informantes: segunda achega	285	5.2.1. Os nomes de lugar.....	476
3.2.5. A selección de puntos.....	290	1. Manutención de <i>aira</i> (['æjra]) e <i>eira</i> (['ejra])	481
3.2.6. Os mapas dialectais.....	293	2. Ditongo [wa] e monotongación [a]	483
3.2.7. Isoglosas e fronteiras.....	299	3. Redución [ɔa] > [ɔ]	484
3.3. Breve historia da dialectoloxía galega no marco dos estudos dialectais europeos: intuición erudita, emerxencia serodía e consolidación final.....	314	4. Elementos [w] e [β] antihiáticos	485
3.3.1. Introducción	314	5. <i>Seseo</i> e ausencia de <i>seseo</i>	485
3.3.2. Os inicios	316	6. <i>Gheada</i> e <i>gueada</i>	486
3.3.3. O desenvolvemento	345	7. Rotacismo ([ʃ] > [r]).....	488
3.3.4. A consolidación	357	8. Resultados - <i>án</i> / - <i>á</i> (<-ANA)	489
3.3.5. Recapitulación final.....	380	9. Solucións - <i>án</i> / - <i>ao</i> (<-ANU)	489
Capítulo 4. Tipoloxía dos dialectalismos e a súa transcendencia	389	10. Resultados de plurais - <i>áns</i> / - <i>ás</i> / - <i>ais</i> (<-ANAS, <-ANES, <-ANIS).....	490
4.1. O punto de vista diacrónico.....	390	11. Resultados de plurais - <i>áns</i> / - <i>aos</i> (<-ANOS) ...	491
4.2. A perspectiva xeográfica	396	12. Solucións de plurais - <i>ás</i> / - <i>ais</i> (<-ALES).....	493
4.3. A dimensión gramatical.....	402	13. Resultados de plurais - <i>óns</i> / - <i>ós</i> / - <i>ois</i> (<-ONES)	493
4.3.1. Dialectalismos prosódicos ou de sotaque	407	14. Solucións - <i>ín</i> / - <i>ino</i> (<-INU)	494
4.3.2. Dialectalismos fonéticos.....	411	15. Resultados [l] / [ʎ] (<-L-)	494
		5.2.2. A antroponimia	505
		5.2.3. A modo de síntese	510

5.3. Dialectoloxía, estruturalismo e xenerativismo	512
5.3.1. Dialectoloxía estrutural	512
5.3.2. Dialectoloxía e gramática dependencial	519
5.3.3. Dialectoloxía e xenerativismo	525
5.4. Dialectoloxía, didáctica da lingua e aprendizaxe do galego común	528
5.5. Dialectoloxía e literatura. A dialectoloxía galega como motivo literario	538
5.5.1. Ánxel Fole e a variación dialectal	541
5.5.2. Outras consideracións	564
5.6. Dialectoloxía e tradución	566
5.7. Dialectoloxía e novas tecnoloxías	573
Capítulo 6. Conclusións	581
Bibliografía	603